

Yard. Doç. Dr. Hamide TACİR

Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Öğretim Üyesi

**HASTANIN
KENDİ GELECEĞİNİ
BELİRLEME HAKKI**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER.....	xi
GİRİŞ.....	1

Birinci Bölüm

HASTANIN KENDİ GELECEĞİNİ BELİRLEME HAKKININ HASTA HAKLARI İÇİNDEKİ YERİ

I. HASTA HAKLARI KAVRAMININ OLUŞUMU	15
A. Tıp ve İnsan Hakları	15
1. Nazi Almanyası ve İnsan Hakları İhlalleri	16
2. Nürnberg Mahkemesi ve Hekimler Davası.....	21
a. Nürnberg Şartı	27
b. Helsinki Bildirgesi.....	29
3. Değerlendirme	34
B. Sağlık Hakkı ve Gelişimi	34
1. Kavram/Terminoloji	34
2. Sağlık Hakkının İçeriği.....	37
3. Sağlık Hakkının Kapsamı ve Devletin Yükümlülükleri	42

a. Uluslararası İnsan Hakları Belgelerinde Sağlık Hakkı.....	42
aa. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi.....	42
bb. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi	43
cc. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi.....	46
dd. Avrupa Sosyal Şartı	48
4. Karşılaştırmalı Hukukta Sağlık Hakkı	49
a. İtalya	49
b. Hollanda	52
c. Birleşik Krallık	55
d. Almanya.....	58
e. Amerika Birleşik Devletleri.....	59
5. Türkiye’de Sağlık Hakkı	65
a. Sağlık Hizmetleri ve Çevrenin Korunması - Anayasa md. 56.	65
b. Kişi Dokunulmazlığı, Maddi ve Manevi Varlığının Bütünlüğü - Anayasa md.17.	70
c. Sağlık Hizmetleri.....	72
d. Genel Sağlık Sigortası.....	75
6. Değerlendirme	76
C. Bilimsel ve Teknik Gelişmeler	78
D. Sosyal Gelişmeler	81
II. HASTA HAKLARI TANIMI VE İÇERİĞİ	83
A. Kavram/Terminoloji	83
B. Hasta Haklarının Gelişim Süreci.....	86
1. Amerikan Hastane Birliği	86
2. Hasta Haklarına İlişkin Lizbon ve Bali Bildirgeleri.....	87
3. Avrupa Hasta Haklarının Geliştirilmesi Bildirgesi (Amsterdam Bildirgesi)	89
4. Hasta Hakları Avrupa Şartı.....	93
5. İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi	95

C. Temel Hasta Hakları.....	97
1. Sağlık Hizmetlerine Erişim Hakkı	98
2. Kendi Geleceğini Belirleme Hakkı	100
3. Bilgilendirilme Hakkı	101
4. Özel Yaşamın Gizliliği	102
5. Başvuru Hakkı	103
D. Değerlendirme	105

İkinci Bölüm

HASTANIN KENDİ GELECEĞİNİ BELİRLEME HAKKININ TEMELİ, DÜZENLENMESİ VE KORUNMASI

I. HASTANIN KENDİ GELECEĞİNİ BELİRLEME HAKKININ TEMELLERİ.....	107
A. Hastanın Kendi Geleceğini Belirleme Hakkının Düşünsel Temelleri	107
1. Hasta Özerkliği.....	108
2. Hasta-Hekim İlişisindeki Yaklaşımlar	110
a. Hasta Özerkliğini Destekleyen Yaklaşımlar	110
aa. Aydınlatıcı Model (informative).....	110
bb. Yorumlayıcı Model (interpretative)	111
cc. Müzakereci Model (deliberative).....	112
dd. Değerlendirme	112
b. Paternalist Yaklaşım	113
B. Hastanın Kendi Geleceğini Belirleme Hakkının Hukuksal Temelleri.....	116
1. Temel Haklar Açısından	116
2. Uluslararası Sözleşmeler Açısından	117
II. HASTANIN KENDİ GELECEĞİNİ BELİRLEME HAKKININ DÜZENLENMESİ.....	118

A. Hastanın Kendi Geleceğini Belirleme Hakkının İçeriği	118
1. Genel Olarak.....	118
2. Karar Verme Yeteneğine Sahip Olmayan Hastalar Açısından.....	122
a. Küçükler ve Vesayet Altındakiler	123
b. Akıl Hastaları	128
c. Bilinci Kapalı Olan Hastalar ve Acil Durum	132
d. Yoğun Bakım	135
3. Karar Verme Yeteneğine Sahip Hastalar Açısından.....	136
a. Önceden Hazırlanmış Hasta Direktifleri (advanced directives).....	137
aa. Kavram/Terminoloji	137
bb. Yönlendirici Direktifler	140
cc. Sağlık Hizmeti Vekili (health care proxy)	144
B. Hastanın Kendi Geleceğini Belirleme Hakkının Sınırları.....	146
C. Hastanın Kendi Geleceğini Belirleme Hakkının Güvencesi Olarak Bilgilendirilmiş Rıza (informed consent)	147
1. Genel Olarak.....	147
a. Kavram/Terminoloji	148
b. Bilgilendirilmiş Rızanın Ortaya Çıkışı.....	151
c. Bilgilendirilmiş Rızanın Amacı.....	153
2. Bilgilendirilmiş Rızanın Kapsamı	154
a. Hekimin Bilgilendirme Yükümlülüğünün Ölçütleri.....	154
aa. Mesleki Uygulama Ölçütü (the professional practice standard).....	154
bb. Makul Hasta Ölçütü (the reasonable patient standard)	156
cc. Sübjektif Ölçüt (the subjective standard)	157
dd. Ülke Uygulamalarından Örnekler	158
aaa. Almanya.....	158
bbb. Hollanda	160
ccc. Birleşik Krallık	160
ddd. Türkiye.....	161

b. Bilgilendirme Yükümlülüğünün Türleri	162
aa. Tedavi Hakkında Bilgilendirme	162
bb. Risk Hakkında Bilgilendirme.....	164
cc. Tedavi Seçenekleri Hakkında Bilgilendirme.....	168
dd. Tedavinin Yararları Hakkında Bilgilendirme.....	169
ee. Hekim Hakkında Bilgilendirme	170
c. Hekimin Bilgilendirme Yükümlülüğünün	
İstisnaları.....	172
aa. Acil Durum	172
bb. Hastanın Vazgeçmesi	175
cc. Hekimin Tedavi Ayrıcılığı (önceliği).....	177
3. Bilgilendirilmiş Rıza Uygulaması.....	181
a. Bilgilendirmenin Şekli	181
b. Bilgilendirmenin Zamanı.....	182
c. Bilgilendirme Yükümlüsü	183
d. Bilgilendirme Yükümlülüğünün Yerine	
Getirilmemesinin Sonuçları	184
e. Hastanın Bilgilendirilmiş Rızasının Geçerliliği.....	185
4. Değerlendirme	186

III. HASTANIN KENDİ GELECEĞİNİ BELİRLEME

HAKKININ KORUNMASI.....	188
A. Karşılaştırmalı Hukukta Hastanın Kendi Geleceğini	
Belirleme Hakkının Korunması	189
1. Finlandiya	189
2. Almanya.....	193
3. Fransa	197
4. Birleşik Krallık.....	201
5. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)	206
6. Değerlendirme	210
B. Türk Hukukunda Hastanın Kendi Geleceğini Belirleme	
Hakkının Korunması	211
1. Hukuki Düzenlemeler	211

a.	Genel Olarak	211
aa.	Hasta Haklarını Koruyucu Hükümlere Yer Veren Kanunlar	212
aaa.	Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun.....	212
bbb.	Umumi Hıfzısıhha Kanunu	212
ccc.	Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanun	212
ddd.	Tıbbi Deontoloji Tüzüğü	213
bb.	Biyotıp Sözleşmesi Düzenlemeleri	214
cc.	Hasta Hakları Yönetmeliği	214
aaa.	Genel Olarak İçeriği.....	214
bbb.	Hastanın Kendi Geleceğini Belirleme Hakkı Açısından Değerlendirmesi.....	217
2.	Hastanın Hak Arama Yolları	221
a.	İdari ve Adli Yargıya Başvuru	222
aa.	Kamu Tarafından Sağlanan Sağlık Hizmetleri Bakımından Sorumluluk	222
aaa.	İdarenin Kusur Sorumluluğu (hizmet kusuru)	223
bbb.	İdarenin Kusursuz Sorumluluğu	226
aaaa.	Tehlike (risk) Sorumluluğu.....	227
bbbb.	Kamu Külfetlerinde Eşitlik	227
cccc.	Sosyal Risk	228
ccc.	İdare Aleyhine Dava Açılması	229
aaaa.	Tam Yargı Davaları	229
bbbb.	Görev Kusuru ile Kişisel Kusur Ayrımı.....	232
bb.	Özel Kurumlar Tarafından Sağlanan Sağlık Hizmetleri Bakımından Sorumluluk.....	234
aaa.	Sağlık Kurumu Aleyhine Dava Açılması	235
bbb.	Özel Kurumlarda Çalışan Hekimler Aleyhine Dava Açılması.....	236
b.	Cezai Yargıya Başvuru	240
aa.	Kamu Sağlık Personeli.....	240
bb.	Özel Sağlık Personeli	242
c.	Sağlık Bakanlığı'na Başvuru	242

d. Hekimin Disiplin Sorumluluğu.....	243
aa. Kamu Kurumunda Çalışan Hekimin Disiplin Sorumluluğu.....	243
bb. Özel Kurumda Çalışan Hekimin Disiplin Sorumluluğu.....	244

Üçüncü Bölüm
HASTANIN KENDİ GELECEĞİNİ
BELİRLEME HAKKININ
GERÇEKLEŞMESİNDE ARACI HAKLARIN
ETKİLERİ

I. YAŞAMA HAKKI.....	247
A. Koruma Alanı ve Niteliği	247
B. Yaşama Hakkının Sınırları.....	249
C. Yaşama Hakkı Karşısında Hastanın Kendi Geleceğini Belirleme Hakkı	250
1. Yaşamın Kutsallığı Görüşü	251
2. Yaşamın Niteliği Görüşü	253
a. Hasta Özerkliğini Destekleyen Yaklaşım/ Yararcı Yaklaşım.....	253
b. Yaşamın Anlamını Değerlendiren Yaklaşım.....	256
c. Değerlendirme	257
3. Yaşama Hakkı Karşısında Ötanazi Uygulaması	259
a. Kavram/ Terminoloji	260
b. Ötanazi Türleri	262
aa. Pasif Ötanazi.....	262
bb. Aktif Ötanazi	265
cc. Hekim Yardımlı İntihar	266
dd. Dolaylı Ötanazi	266
c. İstemli-İstemsiz Ötanazi Ayrımı	268

d. Değerlendirme	269
4. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Çerçevesinde Ötanazi ve Karşılaştırmalı Hukukta Ötanazi Örnekleri	271
a. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi.....	271
b. Hollanda -Aktif Ötanazi Deneyimi.....	273
c. İsviçre- Dolaylı Ötanazi Deneyimi	277
d. Amerika Birleşik Devletleri - Pasif Ötanazi Deneyimi.....	280
aa. Yarar-Zarar Yaklaşımı.....	283
bb. Birey-Devlet Çıkarı Yaklaşımı.....	283
cc. Tıp Mesleğinin Etik Bütünlüğünün Korunması.....	284
dd. Hastalık Ayrımı.....	285
e. Oregon Eyaleti- Hekim Yardımlı İntihar Deneyimi	285
f. Türkiye.....	287
II. İNSAN ONURU.....	289
A. Terminoloji/Kavram	289
B. İnsan Onuru Kavramının İçeriği.....	292
C. İnsan Onurunun Uluslararası Düzenlemelerde Yer Alması.....	296
1. Birleşmiş Milletler Belgeleri	296
2. Avrupa Konseyi Belgeleri	299
3. Hasta Haklarını Düzenleyen Belgeler.....	301
D. İnsan Onurunun Hukuksal Niteliği	301
E. Türkiye’de İnsan Onurunun Korunması	304
F. İnsan Onuru ve Hasta	305
1. Hasta Onurunun Zedelenmesi.....	306
2. Onurlu Ölüm İçin Bir Seçenek: Hasta Bakım Servisleri (hospices)	307
G. İnsan Onurunun Hastanın Kendi Geleceğini Belirleme Hakkı Açısından Değerlendirilmesi.....	310
III. ÖZEL YAŞAMIN GİZLİLİĞİ VE KORUNMASI.....	312
A. Genel Olarak.....	312

---

1. Kavram.....	312
2. Özel Yaşamın Koruma Alanı	314
3. Özel Yaşam Hakkının İçeriği	315
B. Hasta Açısından Özel Yaşamın Gizliliği	318
1. Hasta Sırrının Korunması.....	319
2. Hastanın Beden Gizliliği	324
C. Özel Yaşamın Gizliliğinin Hastanın Kendi Geleceğini Belirleme Hakkı Açısından Değerlendirilmesi	325
SONUÇ	327
KAYNAKÇA	337